

ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ГЕНЕЗИ ГОШІВСЬКОГО МОНАСТИРЯ ЯК САКРАЛЬНОГО ОБ'ЄКТА

Хіміч Марія Ігорівна

*аспірантка кафедри екології та безпеки життєдіяльності,
Уманський національний університет садівництва
ORCID: 0000-0003-2383-5636*

Науковий керівник: Кисельов Юрій Олександрович

*доктор географічних наук, професор,
Уманський національний університет садівництва*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4546/>

Прикарпаття є краєм активного поширення християнської релігії, Івано-Франківщина, за районуванням О. І. Шаблія [6], належить до Західного релігійного регіону. Згаданий науковець характеризував цю територію як місце з найбільш інтенсивним релігійним життям, активним поширенням греко-католицької унії і католицької релігії загалом. Тому цілком закономірно, що на цих теренах сформувався один з найбільших та найвідоміших духовних осередків Галицького Підгір'я – монастир на Ясній Горі в Гошеві, або за офіційною назвою – Василянський монастир Преображення Господнього.

На генезу та розвиток Гошівського монастиря як великого релігійного осередку вплинули природні (географічне положення, рельєф, ландшафт) та суспільно-географічні чинники. Територія Івано-Франківщини в орографічному відношенні поділяється на три частини: північно-східну (хвилясто-рівнинну), центральну (передгірну) і південно-західну (гірську) [2]. Гошівська гора розташована майже на межі передгірного та гірського регіонів Прикарпаття та має висоту 483 м, біля неї протікають 2 річки – Лужанка, довжина якої 29 км, ліва притока Свічі, та річка Свіча довжиною 107 км (рис. 1). Своєрідний рельєф, мальовничі ландшафти місцевості та наявність водойм ідеально вписувалися в традиційні підходи щодо вибору місця спорудження сакральних об'єктів. Гори зазвичай вважаються місцем «розмови з Богом», а Ісус Христос перед Своїми страстями і розп'яттям молився на горі Оливна.

З історичних джерел відомо, що на початку XVII ст. Гошівський монастирський осідок було перенесено з урочища «Чорний Ділок» (Красний Ділок), розташованого біля підніжжя гори, на вершину (урочище – Бучина). Точна дата створення монастиря в Чорному Ділці невідома. Археологічні дослідження свідчать, що у XV ст. тут було побудовано невелику дерев'яну споруду з першими келіями для кількох монахів [5].

Рис. 1 Гошівський монастир

Гошівський монастир, як і будь-який соціально-географічний об'єкт, утворився і розвивався у географічному просторі. Його утворення та існування відбувалось у взаємозв'язку і просторових взаємовідносинах з іншими соціально-географічними об'єктами. Важливим природним і водночас економічним фактором, який сприяв інтенсивному економічному та інфраструктурному розвитку цієї місцевості, була наявність природних ресурсів, зокрема, покладів солі та буково-дубових лісів. Територіально Гошівський монастир формувався між двома великими (на той час) соледобувними і торговельними центрами – м. Долина, яке знаходилося на відстані 10 км та м. Болехів – 6 км. Біля підніжжя Ясної Гори вже тоді проходила дорога, яка сполучала ці населені пункти. Система шляхів була добре розвинута і забезпечувала динаміку торговельних, культурних та політичних зв'язків. Тут знаходилася давня переправа в системі роздоріжжя двох важливих прикарпатських шляхів (у Молдавію та Угорщину), а також була добре розгалужена мережа місцевих доріг. Річки Свіча, Стрий, Мізунка, Сукіль використовувалися з транспортною метою. Завдяки торгівлі сіллу вже з XVI ст. м. Долина та м. Болехів були відомі в Києві, країнах Балтії, Польщі, Угорщині. Такі умови вплинули на вибір місця будівництва та подальший розвиток Гошівського монастиря, оскільки інфраструктурна доступність та наявність економічно розвинутих міст поблизу сприяли збільшенню кількості паломників та жертводавців, а монахи мали можливість здійснювати духовно-просвітницьку діяльність, вести господарство, переміщувалися від одного монастиря до другого для виконання різноманітних аскетичних обов'язків. Близькість до економічно розвинених населених пунктів, у яких проживало багато шляхти, міщанства і заможних торговців, мало і негативні наслідки, оскільки «притягувало» розбійницькі ватаги, які плюндрували і грабували обитель.

Новим етапом у розвитку Гошівського монастиря стало визнання ікони Гошівської Богородиці, «Цариці Карпат», чудотворною (5 серпня 1737 р.). Після цієї події святиня стала великим відпустовим центром. Можна припустити, що саме відтоді Гошівську гору, на яку був перенесений монастир, почали

називати «Ясна Гора», оскільки ця ікона була копією Чудотворної ікони Ченстоховської Матері Божої («Чорна Мадонна»), яка зберігається в Ченстохові в монастирі паулінів на Ясній Горі. 8 жовтня 1759 року Гошовські (власники села Гошів) пожертвували всю територію Ясної Гори у власність монастиря [3].

З часу входження земель Галичини до складу Австрійської імперії умови існування та розвитку Гошівського монастиря змінилися. У 1781 р. Йосиф II зрівняв у правах усі церкви імперії. Релігійні реформи австрійських імператорів у 80-х роках XVIII ст. поставили під питання існування святині. На захист монастиря стала місцева шляхта, яка в березні 1788 р. відправила лист до цесаря з проханням не зачиняти обитель, аргументуючи тим, що їхні батьки фундували монастир для Божої прослави, ченці провадять катехитичну науку серед молоді й поширюють освіту в гірських місцевостях [4].

В 1842 році на південній, крайній частині гори починається будівництво нового четвертого монастирського осідку, який ми можемо побачити сьогодні. У 1875 році прокладено залізницю, яка з'єднувала Стрий – Моршин – Болехів – Долина – Станіслав. В кінці XIX ст. на Прикарпатті почали видобувати нафту (1893 р. нафта видобувалася в районі Витвиці, 8 км від Гошева).

Дуже важкими для монастиря та ченців були дві світові війни та період комуністичного тоталітаризму. Тільки на початку 1990 року, з початком відродження духовності в Україні, монаша обитель знову ожила та відновила свою діяльність [1].

Таким чином, на утворення та розвиток Гошівського монастиря як великого сакрального-релігійного осередку вплинули як природні, так і суспільно-географічні чинники. Минали сторіччя, змінювалися суспільно-історичні формації, а монастир на Ясній Горі до сьогодні є одним з найбільших відпустових місць. І зараз обитель має всі умови для розвитку монастиря як духовного центру, об'єкта паломництва, пам'ятки сакрального-туристської сфери.

Список використаних джерел:

1. Голубчак К. Т., Слепцов О. С. Гошів як центр паломництва. Проблеми та шляхи реформування і розвитку. Архітектурний вісник КНУБА. Київ : КНУБА, 2017. – Вип. 13. – С. 423-434.
2. Енциклопедія сучасної України. Івано-Франківська область [Електронний ресурс] // – Режим доступу до ресурсу: <https://esu.com.ua/article-13755>
3. Марко О., Дирда М. Ясна Гора в Гошеві. Нью-Йорк : Видавництво ОО Василян, 1972. 143 с.
4. Стецик Ю. Насельники Гошівського василіанського монастиря (1773-1779 рр.): просопографічне дослідження. Карпати: людина, етнос, цивілізація. – Івано-Франківськ, 2017-2018. – Вип. 7-8. – С. 125-139.
5. Томенчук, Б., Кугутяк, М., Романець, В., Кочкін, І. Підсумки перших охоронних археологічних досліджень Гошівського монастиря, які провела у 2016-2017 роках карпатська історико-археологічна експедиція. Карпати: людина, етнос, цивілізація 2017-2018. – Вип. 7-8. – С. 40-47.